

GOVOR NA ZATVARANJU TEOLOŠKO-PASTORALNOGA TJEDNA (29. siječnja 2004.)

Poštovani sudionici Teološko-pastoralnog tjedna,

vjerujem da neću pretjerati, ako u činu zatvaranja 44. Teološko-pastoralnog tjedna za svećenike ustvrdim da je ovaj Tjedan na poseban, a možemo reći i samo sebi svojstven način, bio svojevrsni kulturološki i znanstveno-umjetnički iskorak u Hrvatskoj, a vjerujem i šire. Na ovom Tjednu tijekom tri dana kontinuirano ozbiljno i argumentirano dijalogizirala je teologija i umjetnost odnosno teolozi i umjetnici, teolozi i arhitekti, pastoralni djelatnici i likovni kritičari. Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu je iznimno drago što je na ovom znanstvenom skupu pozvao, ponajprije na dijalog, a istodobno i na trajnu suradnju, filozofe, teologe, arhitekate, umjetnike, likovne kritičare, likovne pedagoge i crkveno vodstvo i time, nadoamo se, ne samo nagovijestio, već istodobno i započeo interdisciplinarnu suradnju KBF-a s fakultetima i akademijama unutar Zagrebačkog sveučilišta, a sve to kako na korist Crkve u Hrvata tako i za opće dobro u Hrvatskoj, te Bosni i Hercegovini. KBF je svjestan da živi i djeluje u malom europskom narodu, u narodu u kojem je svaki stručnjak, umjetnik i znanstvenik napose dragocjen. Sukladno tome, Fakultetu kojem sam trenutno na čelu, napose je stalo da u ovom povijesnom trenutku i u mladoj državi Hrvatskoj odigra integracijsku ulogu u različitim smjerovima ne gledajući, prije svega, na dogođene podijeljenosti i različite distance unutar hrvatskog korpusa posljednjih desetljeća naše povijesti. Radije se svi okrenimo zajedničkoj budućnosti, koja već traje drugo desetljeće.

Stoga bih želio da svi, a posebno cijenjeni predavači gosti s drugih fakulteta, akademija i instituta, pođu s ovog skupa ohrabreni u spoznaji da nastupa vrijeme intenzivne i respektirajuće, a na obostranom povjerenju građene suradnje. Neka vrijeme pokvarenih telefona s bilo koje strane bude iza nas, a pred nama neka se otvaraju horizonti stvaranja novih umjetničkih ljepota, arhitektonskih bisera i liturgijskih oaza, koje će, uistinu biti prostori svetoga u kojima slučajni prolaznik i turist nalazi smirenje i ohrabrenje, a osobito doživljaj ljepote i sjaja koje ga nadilaze. Specifičnost i cilj kršćanske likovne umjetnosti je očitovanje Boga najizvrsnije očitovano u ljudskom obliku i djelatnosti Sina Božjega, Isusa iz Nazareta. Želja nam je da slika svojom izazovnom dojmljivošću i umjetničkom vrijednošću potiče kako na molitvu i duboko religiozno raspoloženje tako i na svladavanje zla, nepravdi i izrabljivanja u svijetu u kojem živimo.

Dakako da na ovom Tjednu nismo ni izbliza sve probleme riješili. Usudujem se zaključivati da smo ih tek detektirali i možda nazvali pravim imenom. Ako nam to u potpunosti nije uspjelo, onda nam predstoji i taj dio zajedničke zadaće pred kojom nije dobro biti malodušan, već naprotiv, odvažno spreman postupno izvršavati tu zadaću. Na Tjednu se stalno osjećala svojevrsna napetost između uočavanja problema i mogućeg traženja rješenja tih problema. Posebno onda kada je ukazivano na određene promašaje i propuste bilo u gradnji sakralnih objekata bilo u uređenju liturgijskog prostora. Iz jednog i drugog moramo nešto naučiti, kako crkveno vodstvo i pastoralni djelatnici tako i umjetnici, arhitekti, pa i likovni kritičari.

Ostalo je dosta temeljnih otvorenih pitanja. Na Tjednu je apostrofirano 20. stoljeće kao vijek u kojem se dogodio raskol između Crkve i umjetnosti, te u kojem je osobito religiozna umjetnost nicala izvan Crkve, te se ta umjetnost pretvorila u određenu vrstu sekularne religije. Na Tjednu se odgovorno priznalo da postoji puno nesporazuma između Crkve i stvaralačkih napora umjetnosti i umjetnika. Štoviše, rečeno je da je Crkva otišla na distancu prema modernoj umjetnosti posljednjih sto i pedeset godina. Iznesena je i teza da ne postoji ni jedan pravac ili umjetnička tendencija koja bi bila nespojiva s kršćanstvom. No, istodobno je rečeno da postoji gotovo nerješivi problem između subjektivnosti umjetnika, koja može postati ekscesom za vjernike i zajednicu vjernika, koja ne može prihvatiti tu subjektivnost, premda ne može artikulirati razloge neprihvatanja. U tom kontekstu je postulirano da subjektivnost umjetnika treba biti stavljena u dijalog s vjerničkom zajednicom. Otvoreno i ozbiljno se raspravljalo o tome da li ateist može napraviti sliku religioznog sadržaja? Pitanje je ostalo otvorenim. Isto se uočila nerijetko postojeća diskrepancija između religioznog odnosno kršćanskog sadržaja i likovne forme. Moguće rješenje nazire se u kompromisu između sadržaja i likovne forme. S teološke strane jasno je definirana slika svetoga i prostor svetoga, koji su od iznimne važnosti za kršćansku kerigmu, za pastoralno-katehetsku pouku i za liturgijsko slavlje zajednice, koja je više od svakog drugog skupa građanske vrste.

Tijekom Tjedna bila je nazočna poznata napetost između umjetničke slobode i liturgijskog zahtjeva obrednosti. Plediralo se za tezu: Liturgija oslobađa umjetnost od apsolutnosti, a to znači da od umjetnosti očekuje redefiniciju same sebe. Naposljetku, priznato je da današnje umjetnosti jesu mjesta metafizičkoga i teološkoga i samim tim su za teologiju izazovne i poticajne, partner u dijalogu i suradnik u zajedničkom društvenom životu. Stoga ih teologija, a onda i Crkva, ne mogu zaobići. Ako to učine odlaze na drugu povijesnu distancu prema umjetnosti.

Dijalog i susret između teologije i umjetnosti, teologa s jedne te umjetnika, arhitekata i kritičara s druge strane, bio je još dinamičniji i efikasniji zahvaljujući modernoj tehnici, koja je svim sudionicima u dvorani omogućila da osjetilom uha i oka, te uma i srca prate i pohranjuju sve ono što se u dvorani događalo.

U ime KBF-a Sveučilišta u Zagrebu iskreni hvala, prije svega, dr. Ivanu Šašku i dr. Željku Tanjiću, povjerenicima za TPT. Oni su i ove godine u pripremanje i odvijanje Tjedna uložili puno truda, osobnog umijeća i nadasve mladenačkog žara. Okupili su tolika poznata imena od mislilaca, stvaraoca, umjetnika do kritičara. Svima njima posebni hvala na spremnosti, na njihovom doprinosu bistrenju teme ovogodišnjega Tjedna. Nadam se da je ovo samo početak buduće intenzivne i plodnosne interdisciplinarnе suradnje. Hvala moderatorima i predsjedateljima.

Posebni hvala upravi Dječaćkog sjemeništa na čelu s rektorom doc. dr. Jurom Bateljom, koji su već naši tradicionalno i poslovično veoma ljubazni domaćini. Iskreni hvala predvoditeljima euharistijskih slavlja: zagrebačkom nadbiskupu, msgr. Josipu kardinalu Bozaniću; dubrovačkom biskupu, msgr. Želimiru Puljiću, koji je i Predsjednik Vijeća za kulturu i kulturalna dobra HBK-e i msgr. dr. Vladi Košiću, pomoćnom biskupu zagrebačkom. Hvala tehničkom osoblju, djelatnicima KBF-a, kao i studentima/studenticama, koji su svojim asistiranjem i pjevanjem sudjelovali u radu ovog Tjedna.

Osobito zahvaljujemo dr. Mirku Joziću za svesrdnu pomoć pri organizaciji, osmišljavanju rasporeda predavanja i za kontaktiranje s predavačima i umjetnicima. Hvala direktoru »Glasa Koncila« Nedjeljku Pintariću za pomoć u izradi materijala za prezentaciju i direktoru »Kršćanske sadašnjosti« Stjepanu Pogačiću za izradu promidžbenog materijala. Hvala gospodinu Florijanu Škuncu, te Pauli i Gabrijelu, koji su izradili pano, kao i s. Valentini Mandarić i s. Benedikti za cvjetne aranžmane. Posebni hvala bogoslovu Mladenu Škvorcu, koji nam je uvijek projicirao slike i tekst.

Hvala svim svećenicima, redovnicama i Kristovim vjernicima laicima, koji su usprkos izazova kupnje, druženja po hodnicima i unatoč izazova metropole, bili trajno ili povremeno nazočni na predavanjima i diskusijama. Iskreni hvala svim djelatnicima sredstava javnog priopćavanja, koji su brizantnu temu i sve ono što je s tom temom povezano nastojali prenijeti u hrvatsku javnost. Posebno to vrijedi za djelatnike Hrvatskog radija, koji su se pobrinuli za dobru audio pokrivenost u hrvatskom prostoru.

Neka svima Vama ovaj Tjedan bude početak i nastavak dijaloga i suradnje između teologije i umjetnosti, a u konkretnim svakodnevnim pastoralnim problemima svjetlo koje pomaže rješavati probleme na obostranu korist zainteresiranih.

Ovime proglašavam 44. Teološko-pastoralni tjedan završenim.

Prof. dr. sc. Josip Baloban
Dekan KBF-a Sveučilišta u Zagrebu